

Amoniti na loškem ozemlju

Andrej Rant je v zanimivem sestavku Amoniti v prodnikih Sore zapisal: "*Ni mi znano, da bi bili doslej amoniti najdeni na loškem ozemlju, zato na tem mestu objavljam dva takšna primerka.*" (*Loški razgledi* 44, 168–169). Lepo, da sta predstavljena amonita iz dveh novih najdišč, čeprav ne iz žive skale, marveč iz drugotnega kraja. Oba sta v prodnikih; prvega je našel Andrej Rant v sivem apnenčevem prodniku na desnem bregu Sore pod Retečami, drugega pa Žagar v prodnu pri Dolu nad Goričanami, prav tako v prodniku sivega apnenca. Bolj kot najdba na drugotnem kraju, v obeh primerih v Sorinem prodnu, je geologu pomembno prvotno najdišče. Tam se lahko nadejamo tudi celih primerkov, pa tudi starosti plasti običajno ni težko ugotoviti.

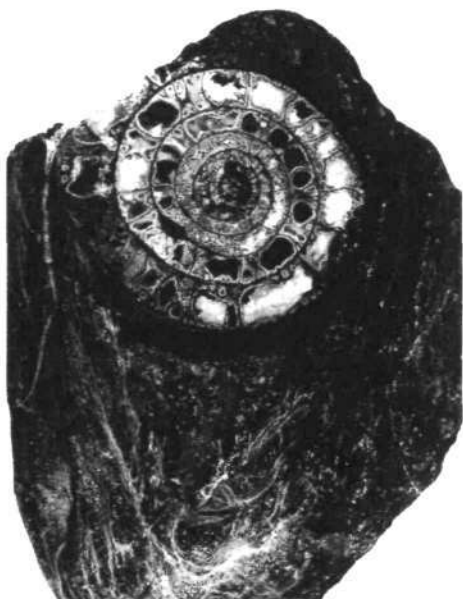
Že prej znana najdišča amonitov na loškem ozemlju

Na loškem ozemlju poznamo že več glavonožčevih primerkov iz različno starih triasnih plasti, ki jih predstavljam v pričujočem članku. Nanizani so po starosti njihove najdbe.

Amoniti iz rodu Tirolites pri Žireh. Prva meni znana omemba amonita na loškem ozemlju je iz okolice Žirov. F. Kossmat omenja v tolmaču h geološki karti Škofja Loka in Idrija, da tiroliti dokazujejo zgornjeweferenske plasti. V kamnolomu zahodno od Žirov navaja rod *Tirolites*, pri Šebreljah – že zunaj loškega ozemlja – pa vrsto *Tirolites cassianus*. V istem kamnolomu je našel še polža iz rodu *Natiria* in školjki *Pseudomonotis beneckeii* in *P. cf. kittli*, zahodno od Zgornjega Vrsnika pri Žireh pa še školjčno vrsto *P. cf. hinntidea*. Spodnjetriasni tiroliti se pojavljajo še drugod, o njih pa kasneje po časovnem zaporedju.

Amoniti v zgornjetriasnem apnencu blizu Zalega Loga. Drugi, v literaturi omenjeni amonit na loškem ozemlju, je znamenitemu raziskovalcu geologije loškega ozemlja, Francu Kossmatu, razkril pravo starost železnikarskih apnencev in določitov. Na geološki karti Škofja Loka in Idrija in v tolmaču h karti leta 1910 jih je uvrstil v devonij, to je v stari zemeljski vek. Kmalu po izidu geološke karte in tolmača pa je pri ponovnem obhodu zgornje Selške doline našel v apnencu blizu Zalega Loga ostanke amonitov s filoidno suturno linijo in apnence uvrstil v zgornji trias (= srednji zemeljski vek).

V pomembni obsežni razpravi je leta 1913 zapisal: "*V poletju 1911 sem našel na levem pobočju potoka Davče južnovzhodno od Zalega Loga v apnencih, ki leže nad glinenimi skrilauci s pozidonijami, slabo obranjene ostanke cefalopodov z gladko hišico. Eden izmed njih je kazal oblike amonitne suturne linije.*" Ta najdba je bila Kossmatu dokaz, da so tamkajšnji apnenci gotovo zgornjetriasne starosti in ne iz devonijske dobe.

Presek glavonožca v temnosivem apnenčevem prodniku iz Rudenske grape pri Rudnem. Našel in fotografiral Franci Cimerman, (sl. 1)

Amonit v prodniku Rudenske grape. Franci Cimerman je našel lep presek amonitne hišice v temnosivem apnenčevem prodniku Rudenske grape pri Rudnem. Njegova slika je bila objavljena že na 54. strani knjige *Selška dolina* v preteklosti in sedanjosti. Iz lepega amonitnega preseka pa ni mogoče ugotoviti rodu, je pa zelo verjetno iz ladinijskih ali zgornjekarnijskih apnencev, to je iz srednjega ali zgornjega triasa (sl. 1).

Amonit v obzidju crngrobske cerkve. Zanimiva triasna okamnina je bil v 28. številki *Loških razgledov* opisan in upodobljen amonit v plošči v obzidju crngrobske cerkve prav nasproti vodnjaka pred glavnim cerkvenim vhodom. Hišica je imela v premeru 13 cm, na odstranjeni hišici so bile vidne tri prekatne stenke. Amonit je bil zgornjekarnijske starosti ali iz spodnjega dela zgornjega triasa. Kmalu po izidu *Loških razgledov* z opisom te najdbe je amonit izginil (sl. 2).

Amoniti v temnosivem apnencu med Kobilu in Gabrovim. Naslednje znano amonitno najdišče je na stezi in ob njej, ki pelje od Kobile proti Gabrovemu, tam, kjer se

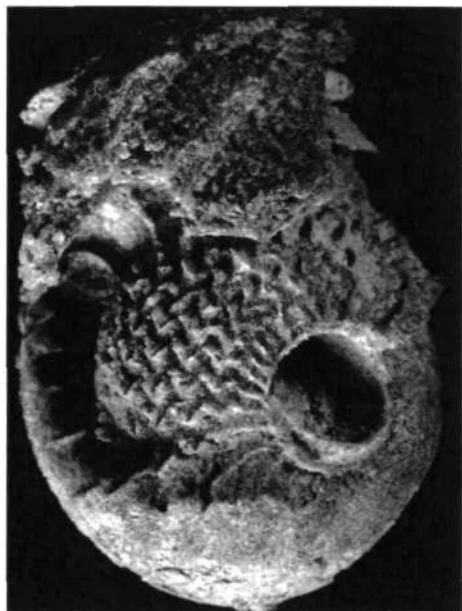
Amonitna hišica premera 13 cm, ki je bila v plošči temnosivega apnenca, nasproti vodnjaka pred glavnim vhodom crngrobske cerkve (Foto Tomaž Planina), (sl. 2)

steza strmo vzpenja po gozdnatem svetu. Kamnina je tam zgornjekarnijski plastnati apnenec. V gosti temnosivi kamnini so različni različni preseki amonitnih hišic, ki pa seveda niso določljive. Tam še nisem našel cele hišice, pa tudi razbijal nisem kaj prida. Mogoče se bo komu odvalila cela hišica iz kamnitega kosa ali iz žive skale, ki mole po pobočju. Oblike ostankov hišice kažejo, da pripadajo nekemu rodu iz skupine *Tropitidae*. V raztopljenih apnenčastih vzorcih pa drobni ostanki konodontov dokazujejo zgornjekarnijsko starost. O tem amonitnem najdišču sem pisal v Loških razgledih 33, 1986, na straneh 111 do 114.

Najdišče nad crngrobsko cerkvijo. Okoli leta 1980 sem v črnem plastnatem apnencu ob kolovozu nad crngrobsko cerkvijo odkril prvi tamkajšnji amonitni ostanek. Tja me je pospremil navdušeni zbiratelj mineralov in fosilov France Starč. Najdba ga je zelo navdušila in z veliko zagnanostjo se je lotil iskanja in nabiranja fosilov v tamkajšnji okolici. Poleg koral, iglokožcev, polžev, školjk in brahiopodov je nabral še okoli 270 amonitov, ki pripadajo po njegovem prepričanju kakim osmim taksonom (različnim rodovom ali vrstam). Okoli 40 primerkov ima od tam še Davorin Preisinger, nekaj pa še drugi. Starč sodi, da so v najdišču nad crngrobsko cerkvijo nabrali že okoli 320–330 glavonožcev. Zanimivo je, da so v toliki množini skoraj samo majhni primerki. Starč pove, da ima največji doslej znani okoli 90 mm v premeru hišice, večina hišic pa je manjša od 20 mm. Vse hišice so večinoma silificirane, nekatere pa limonitizirane, nabrane pa večinoma iz preperine silificiranega apnenca. Fotografije pokremenjenih primerkov dokazujejo lepoto, ki jo je narava pripravila v davni geološki preteklosti (sl. 3, 4).

Silificirana amonitna hišica iz preperine zgornjetriasnega karnijskega apnenca, najdena nad crngrobsko cerkvijo. Hišica meri 14 mm v premeru. Našel France Starč (Foto Miran Udovč), (sl. 3)

Limonitizirana notranjost amonitne hišice iz preperine zgornjetriasnega karnijskega apnenca nad crngrobsko cerkvijo. Lepo se vidijo zvižugane prekatne stenke odstranjene dela hišice. Velikost primerka je 20 mm. Našel France Starč (Foto Miran Udovč), (sl. 4)

Starost temnosivega in črnkastega plastnatega apnenca so pojasnili konodonti z vrsto *Epigondolella polygnathiformis*. Žival, ki je imela zobčaste ostanke te vrste, je živel v zgornjetriasni dobi pred več kot 220 milijoni let. Amoniti – zelo zanesljivi merilci geoloških časov starega in srednjega zemeljskega veka – še niso določeni. Njihovo določevanje pa bo zelo težavno, ker so silificirani ali limonitizirani.

Amonite in navtilide iz crngrobskega najdišča omenja tudi A. P. Florjančič v sestavku: *Crngrobska depojsko-raziskovalna zbirka v Žabnici*. Dvajset milimetrov veliko hišico silificiranega amonita kaže tudi fotografija (Minfos 26, 30–33).

Še neobjavljeno o amonitih na loškem ozemlju. Okoli leta 1980 je moj cenjeni sodelavec France Starč na poti nad zadnjo kmetijo v naselju Sveta Barbara nad Poljansko dolino našel pet slabše ohranjenih amonitov. Taki so običajno tudi drugod, v bolj lapornih apnencih, uvrstiti pa jih smemo v rod *Tirolites*, ki je najpogostejši spodnjetrojski amonit v Sloveniji.

Literatura

- Florjančič, A. P.: Crngrobska depojsko raziskovalna zbirka v Žabnici. *Minfos* 26, 30–33, Tržič 1998.
- Kossmat, F.: Erläuterungen zur geologischen Karte von Bischoflack und Idria. *Geol. R.-A.*, 1910, 101 S., Wien 1910.
- Kossmat, F.: Die adriatische Umrandung in der alpinen Faltenregion. *Mitt. Geol. Ges.* 6, 61–165, Wien 1913.
- Ramovš, A.: Kamnine Selške doline. – *Selška dolina v preteklosti in sedanjosti*, 46–60, Železniki 1973.
- Ramovš, A.: Zanimive triasne okamnine v obzidju crngrobske cerkve. *Loški razgledi* 28, 271–275, Škofja Loka 1981.
- Ramovš, A.: Globokomorski zgornjetriasni (karnijski) apnenci na loškem ozemlju. *Loški razgledi* 33, 111–114, Škofja Loka 1986.
- Rant, A.: Amoniti v prodnikih Sore. *Loški razgledi* 44, 168–169, Škofja Loka 1997.